

Біологічні дослідження – 2016: Збірник наукових праць. – Житомир: ПП «Рута», 2016. – (українською, російською, англійською мовами) – 109-111с.

УДК 581.526: 504:614.777:546.4

СЕЗОННА ДИНАМІКА ВМІСТУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У
ВЕГЕТАТИВНИХ ОРГАНАХ CERATOPHYLLUM DEMERSUM L.

Л. О. Якотюк, Л. О. Перепелиця

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Сучасний незадовільний стан водних ресурсів України характеризується сталою тенденцією зростання забруднення водних об'єктів. З кожним роком все більшої гостроти набувають питання погіршення стану річок Житомирського Полісся [1, 5]. Залучення річкових вод до водогосподарського комплексу, неконтрольовані викиди побутових стоків та стічних вод об'єктів промисловості завжди супроводжується антропогенізацією природної структури їх басейнів [3]. Посилення антропогенного впливу на природні екосистеми зумовлює актуальність дослідження одного із показників екологічного стану водного басейну – вмісту важких металів (ВМ) у річках регіону. Надмірна концентрація ВМ в водному середовищі призводить до порушення нормального процесу життєдіяльності гідробіонтів. Вища водна рослинність стійка до короточасних спалахів забруднення і здатна акумулювати у великих кількостях різні речовини, у тому числі і важкі метали [3]. Зокрема, накопичення ВМ у компонентах водних екосистем є одним з показників екологічного стану території, що є актуальною інформацією про антропогенний тиск на водне середовище, якість і порушення життєдіяльності основних природних компонентів водної екосистеми.

Упродовж 2012-2015 років нами проводився моніторинг вмісту ВМ (Cu, Zn, Pb, Cr, Ni, Co, Fe, Mn, Cd) у водоймах Житомирського Полісся. Дослідження вмісту іонів важких металів у водному середовищі різних районів Житомирщини свідчить про значний рівень коливання їх концентрації [1].

Одним з найбільш поширених видів макрофітів прісних водойм Житомирського Полісся є роголистник темно-зелений (*Ceratophyllum demersum* L.). У зв'язку з цим актуальним є питання дослідження акумуляції ВМ даним макрофітом з урахуванням різної інтенсивності забруднення водойм.

Основною метою дослідження було встановлення особливостей сезонної динаміки біоаккумуляції іонів ВМ у вегетативних органах *C. demersum* L. у водоймах Житомирського Полісся з різним антропогенним пресом. У зв'язку з цим були поставлені такі завдання: проведення екотоксикологічної оцінки

Pb та Cu за критерієм біоаккумуляції; виявлення сезонної динаміки накопичення іонів ВМ у *C. demersum* L.

Об'єктом дослідження слугував роголистник темно-зелений *Ceratophyllum demersum* L., зібраний в р. Гуйва – пункт збору #1 (ПЗ-1) (м. Андрушівка, Житомирська область), р. Пустоха – ПЗ-2 (с. Кукільня, Бердичівський район, Житомирська область) та озеро – ПЗ-3 (с. Стовпинка Олевського району).

Методи досліджень. Відбір рослинного матеріалу проводилися за стандартними методиками [2]. При відборі враховувалися розміщення рослинності в водоймі, особливості забруднення водойми: незначний (ділянка А) та значний рівень техногенного забруднення (В), положення пунктів збору щодо джерел забруднення. Для кількісного визначення іонів важких металів використовували метод атомно-абсорбційного аналізу (ААА) за допомогою спектрофотометра С-115.М1.

Результати досліджень. У результаті проведених досліджень встановлено вірогідно нижчу концентрацію іонів Cu^{2+} та Pb^{2+} у *C. demersum* L. в умовах з незначним рівнем техногенного забруднення ПЗ (1-3)-А порівняно з ділянками з максимальним забруднюючим навантаженням ПЗ (1-3)-В у весняний та осінній період. Аналіз отриманих результатів вмісту ВМ у рослин з ПЗ-1-А вказують на те, що вони накопичують найменшу кількість іонів Cu^{2+} та Pb^{2+} як в весняний – 0,09 та 0,08 мг/г так і в осінній період – 0,16 та 0,22 мг/г відповідно. Максимальні значення біоаккумуляції ВМ макрофітами восени відмічені на ПЗ-2-А р. Пустоха (с. Кукільня), яке становлять 0,57 мг/г (Cu^{2+}) та 0,41 мг/г для Pb^{2+} . У весняний період максимальні значення накопичення іонів ВМ визначені у рослин *C. demersum* L. ПЗ-2-А – 0,40 мг/г для Cu^{2+} та на ділянці ПЗ-3-А – 0,19 мг/г с.р. для Pb^{2+} (рис.1).

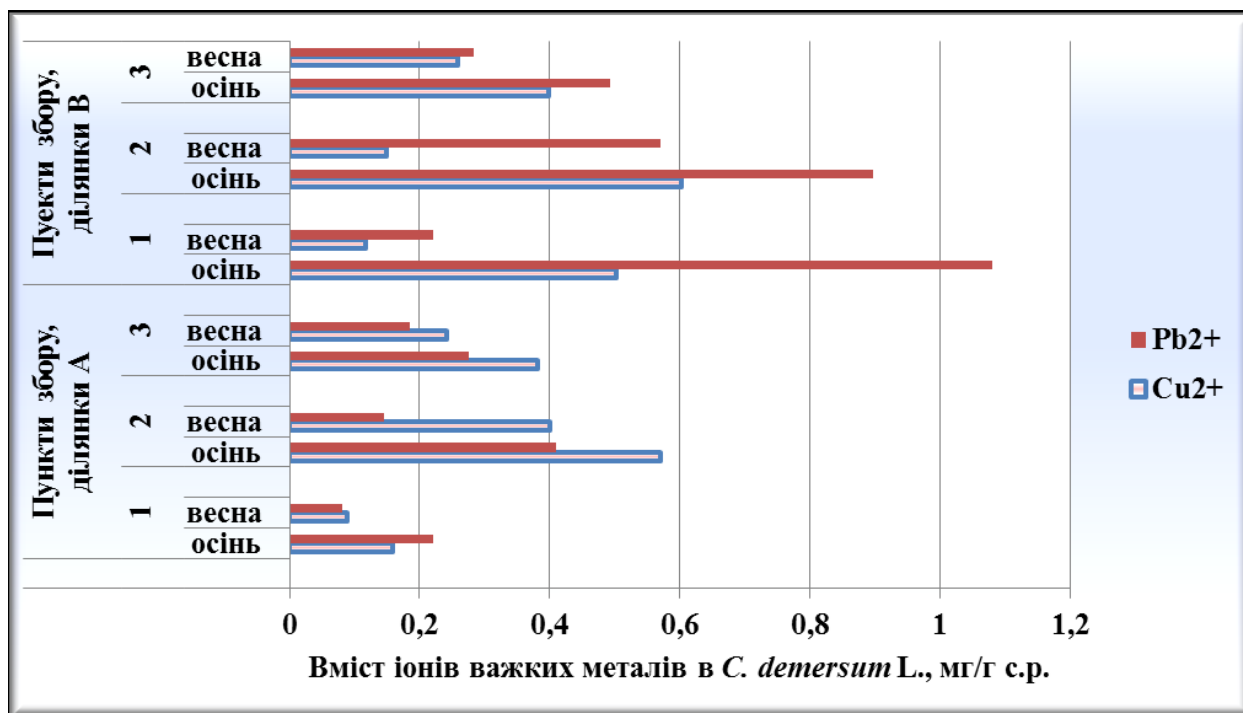

Рис. 1. Сезонна динаміка акумуляції іонів ВМ у вегетативних органах *C. demersum* L.

Для *C. demersum* L., зібраних на ділянках В (1-3) у весняний період відмічено підвищений вміст іонів обох металів у діапазоні: 0,22 – 0,57 мг/г для Купруму, також 0,26 мг/г – 0,12 мг/г для Прюмбуму. Восени мінімальне значення вмісту іонів Pb2+ (0,4 мг/г) зафіксоване для рослин ПЗ-3, а максимальне накопичення в тканинах роголистника визначено у рослин з ПЗ-2 – 0,6 мг/г с.р. Отже, дослідження вказують на те, що *C. demersum* L. акумулює іони Cu2+ та Pb2+ в більшій мірі восени. Рослини усіх досліджених об'єктів р. Гуйва (м. Андрушівка, Житомирська область), р. Пустоха (с. Кукільня, Бердичівський район, Житомирська область) та озеро (с. Стовпинка Олевського району) містять іони Cu2+ та Pb2+ в межах допустимих норм, не перевищуючи ГДК риб-госп.. Проте *C. demersum* L., зібраний восени містить іони Pb2+, концентрація яких рівна (р. Гуйва, м. Андрушівка) або перевищує у 1,2 рази ГДК (р. Пустоха, с. Кукільня, Бердичівський район).

Література:

1. Бродацький М. М. Розподіл іонів важких металів у поверхневих водах та відкладах р. Норинь / М.М. Бродацький, Л.О. Перепелиця // Біологічні дослідження – 2015: VI Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених і студентів, 2015 р.: збірник наукових праць. – Житомир, 2015. – С. 159-161.
2. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / [Романенко В. Д., Жукинський В. М., Оксіюк О. П. та ін.]. – К.: Символ-Т, 1998. – 28 с.

3. Микрякова Т. Ф. Содержание тяжелых металлов в макрофитах Моложского плеса Рыбинского водохранилища / Т. Ф. Микрякова // Биология внутренних вод. – 1996. – т 99. – С. 12-16.

4. Розвиток *Ceratophyllum demersum* L. в умовах забруднення ксенобіотиками водних угідь Житомирщини: матеріали III Міжнародної научно-практичної конференції [«Біорізномор'я і стійке розв'язання», (Симферополь, 15-19 вересня 2014)]. – Симферополь: Кримський науковий центр, 2014. – 402 с.

5. Сучасний стан водного басейну Житомирщини та його вплив на здоров'я населення / А. П. Стадниченко, Г.Є. Киричук, Л. М. Янович [та ін.] // Вода і здоров'я. – Одеса: Астропринт, 1998. – С. 44-48.